

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) มาตรา 7 ระบุว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ รวมทั้ง ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่วนมาตรา 27 ระบุว่า ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และในมาตรา 39 ระบุว่า ให้กระทรวงกระจายอำนาจ การบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคนเพื่อนำไปสู่สังคมไทยที่พึงประสงค์ ถูกบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ต่อเนื่องมาถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)ในด้านแนวคิดที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม รวมถึงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม อันจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนที่มีคนเป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง ในด้านการศึกษาได้มีการปฏิรูปการศึกษาซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 5-6) ระบุความมุ่งหมายและหลักการที่บัญญัติไว้ในหมวด 1 มาตราที่ 6 คือ “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และมาตราที่ 7 คือ “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการ

ประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 จึงได้กำหนดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับผู้เรียนเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี นอกจากนั้นยังได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลกไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะโดยสถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเองได้ด้วย

จากนโยบายของการศึกษาระดับประเทศ ทั้งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 ที่กำหนดเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นจุดเริ่มต้นของการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรอย่างชัดเจน รวมถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 ระบุไว้ว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมของชาติ จากกฎหมายและเอกสารต่างๆแสดงให้เห็นว่า ทุกภาคส่วนต่างให้ความสำคัญกับการบรรจุแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียงไว้ในหลักสูตรอย่างชัดเจน รวมทั้งยังได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษา และแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาทั้งประเทศ

สถานศึกษานับได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สำคัญและบุคคลที่มีบทบาทอย่างยิ่งก็คือครูผู้สอน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้จึงต้องพัฒนาวิชาชีพครู และตัวผู้สอนให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ อย่างมีความหมาย (ONEC, 2000: 2 - 3; Pitiyanuwat & Anantrasirichai, 2002) การพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อให้ครูสามารถออกแบบรูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียงนับเป็นเรื่องใหม่จึงต้องมีการฝึกอบรมเพื่อให้ครูมีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี สามารถจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียง ของนักเรียนให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม ครูไทยส่วนมากยังไม่ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลง ซึ่งสิ่งนี้นับเป็นปัญหาหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย ทำให้มีเฉพาะครูที่เป็น Technician แต่ไม่มีครูที่เป็น Professional ที่พร้อมจะกระตือรือร้นหาความรู้ใหม่ๆ ทั้งทางด้านทฤษฎีการเรียนการสอนและการปฏิบัติการสอน สามารถเลือกใช้และออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับสถานการณ์และผู้เรียน (ADB, 2002) นอกจากนั้น ครูยังต้องรู้จักบูรณาการการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเชื่อมโยงมิติทางด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจ โดยใช้

ความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวมได้ (ปริญญ พิบูลสรารุณ, 2549)

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยในฐานะบุคลากรของคณะศึกษาศาสตร์ ซึ่งมีบทบาทหนึ่งในการพัฒนาวิชาชีพครู จึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาครู โดยมุ่งเน้นการทำวิจัยเพื่อสานต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียง ในการพัฒนาครูผู้สอนให้สามารถจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียง โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาการศึกษาในระบบโรงเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งการพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอนในด้านการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียง ไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาครูผู้สอนในด้านการจัดการเรียนรู้ แต่เป็นการพัฒนาเยาวชนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และสร้างระบบเครือข่ายวิจัยการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียงอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียง

3. ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายเป็นคณะครูในโรงเรียนขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ที่มีความสนใจและเต็มใจที่จะร่วมวิจัย รวม 12 โรงเรียนได้แก่ โรงเรียนบ้านถนนกลาง โรงเรียนบ้านหนองดินดำ โรงเรียนโคกนางามปลาเตียม โรงเรียนห้วยเม็กราษฎร์นุกูล โรงเรียนบ้านทรายทองวิทยาคม โรงเรียนม่วงหวานพัฒนศึกษา โรงเรียนบ้านกุดเลาะ (ครูประชานุสรณ์) เขวไร่ศึกษา บ้านแกวิทยาคม หนองโนประชาสรรค์ ท่าพระวิทยายน น้ำพองพัฒนศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมเนื้อหาสาระใน 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ กลุ่มสาระเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระเรียนรู้วิทยาศาสตร์กลุ่มสาระเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มสาระเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ กลุ่มสาระเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ใน 3 ระดับ คือ ปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้หลักสูตรฝึกอบรมครูในการพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอนในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียง

2. ผลจากการวิจัยจะเป็นแนวทางในการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความสามารถในการใช้และพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียงของนักเรียน ในโรงเรียนอื่นๆ ต่อไป